

U POSJET REKAŠKIM HRVATIMA

marti, 26 martie 2019

„Dok je srca, bit e i Kroacije!” rekao je u jednoj od svojih pjesama veliki hrvatski pjesnik Antun Gustav Matoš;

Danas viš poznat po svojim vinogradima, grad Rekaš spominje se prvi put u jednom ljetnom feudalnom putopisu iz 1319. godine. Hrvati su bili su me u prvim stanovnicima ovog naselja, za njih se vjeruje da su se doselili iz Babine Grede (Hrvatska) i okolice polovicom XVII. st.

Etnička skupina Rekaš naseljena je u granicama triju država: Hrvatske, Mađarske i Srbije. Najveći dio Rekaša živi na prostoru isto ne Slavonije i zapadnog Srijema, a značajnija su njihova naselja smještena i sjevernije uz Dravu te u Bačkoj i Baranji. Smatra se da ime Rekaš u užoj je vezi s vjerskom pripadnošću zapadnom kršćanstvu. Po etimologiji iz XVIII. st. spominje se izraz „Rekaš” u smislu prevođenja na katoličnu vjeru. Neki pak smatraju da ime Rekaš do-lazi od rijeke Rekaš, od na ina kako se katolici križaju rukom s pet prstiju, za razliku od pravoslavaca koji se križaju s tri prsta. Pravoslavni Srbi tijekom XVIII. i XIX. st. Rekašima su nazivali sve susjedne katolike u Bosni, Slavoniji, Srijemu, Bačkoj i Baranji, ali i u Lici, čak i u Dalmaciji i na prostoru uže Srbije.

Donedavno je u Rekašu, u bivšoj kući povijesni arhiv i muzej koji je nacionalnosti Josepha Stitzla, djelovao muzej gdje je bila izložena vrijedna i iznimno bogata zbirka starih fotografija, koja prikazuju ličnosti mjesne zajednice, vrijedne eksponate starih narodnih nošnji te stare namještaje i seljačke kućanske predmete koje su neko pripadale svim etničkim skupinama. Jer u Rekašu žive Hrvati, Mađari, Nijemci, Rumunji, Srbi i, najnovije, Romi, jedan veliki skupni etnički i konfesionalni društvo koji može služiti kao primjer zajedničkog suživota u Rumunjskoj.

Ovdje, u Rekaškom muzeju, u fotografijama obuhvaćen je i dijelom novije povijesti mjesne hrvatske zajednice.

„Sve što ima ovdje premjestiti se u Dom kulture jer tamo ima više prostora i novija je zgrada od ove tu” kaže Rekaška profesorica vjeronauka hrvatskog porijekla, Marica Peli, koju sam zamolio da nam ispričava priču o ovim Rekašima, odnosno kako su nekada živjeli Hrvati u ovom dijelu Rumunjske te kako je stanje ove zajednice danas. Prvi koji su došli na ovo tlo gdje se sad nalazi Rekaš – nastaviti će Marica Peli – bili su Hrvati. Bilo je to za vrijeme turske okupacije, negdje polovicom 17. vijeka. Poslije Hrvata su došli Nijemci, pa Mađari, pa, najzad, Rumunji. Najprije kada su došli Hrvati nastanili su se pored Begeja. Zato se i zove Rekaš jer mu ime dolazi od rijeke Begej. Ali kako je Begej esto puta izašao iz svog korita krenuli su prema brdu, jer je naselje Rekaš malo brdovito, pa su tamo, kaže legenda, našli jednu staru crkvu koju su je, vjerojatno, sagradili Bugari, kada su u jednom valu prošli ovuda u 14. stoljeću. I tamo su, pored te stare crkve, pošli Hrvati graditi kuće, a uz kuće su gradili ulice i sokaci. Zato su nam ulice u Rekaškoj strani i sokaci vijugavi.

Kroz cijelo 19. stoljeće sve do 1950. godine Hrvati su imali svoju Rekašku kulturno-prosvjetni rad.

„Druge polovine 19. stoljeća rekaćki se Hrvati počinju organizirati u kulturna društva. Početak je bio 1888. godine kada se osnovalo Rekaćki društvo, koje je tada brojalo 44 člana, a prvi predsjednik društva je bio Ivan Jankulov Celan. Za vrijeme Prvog svjetskog rata društvo nije djelovalo, ali zato ga je Joca opet obnovio 1920. godine. Misionar Petar Vlaćki bilježio je 1928. godine, prilikom njegovog posjeta Rekaćku, da je bio oduševljen kada su ga na vratima crkve dočekali hrvatskom narodnom pjesmom. - doznajem jaćki od moje sugovornice.

Od nekadašnje brojne hrvatske zajednice, koja nam se sa žučkastih zidova muzeja ponosno i veselo otkrivala u crno-bijelim tonovima, danas je ostalo samo nekoliko desetina Rekaćki. Dosta njih je dalo svoj život i u dvama svjetskim ratovima (37 mladih poginulih u Prvom svjetskom ratu, odnosno 9 mladih u Drugom svjetskom ratu), a njihova su imena uklesana na kamenom spomeniku heroja u sredini parku Rekaćki.

„Vijećki Hrvata ima sad ovdje nego što su vani - nastavlja priča profesorica Pelić kada smo stigli ispred ulaza Rekaćkog groblja. Na ulici dužoj kao sam Rekaćki nekada su, i s jedne, i s njezine druge strane živjeli Rekaćki, a danas jedva da ih ima u tri ili četiri kuća. Njihov broj je spadao godinama. Najviše ih je bilo 1700, kako sam ja pronašla u zapisima, 1880. godine. Bilo je čak 200 brojeva Rekaćkih kuća, a sada ih ima oko 20. Razlozi smanjenja tog broja su bili u starijim godinama zarazne smrtno bolesti kao kolera, pa boginje koje su ubijale malu djecu, a u novije vrijeme mješoviti brakovi (najviše s Rumunjima) kroz kojih se gubio hrvatski identitet i migracije u druge države kao SAD, Argentina i Švedska.

Na svu sreću, novo vrijeme nije stiglo još potpuno izbrisati tragove bogate hrvatske prošlosti jer Rekaćki kastrat, takozvani kvart gdje su mahom živjeli ovdješnji Hrvati u Rekaćku, još uvijek pamti kako je nekada izgledalo staro Rekaćko ognjište. Tu i tamo, opkoljene pravokutnim zgradama novijeg doba, još uvijek se na nogama drže tradicionalne Rekaćke kuće. U jednoj takvoj kući s tornjakom (vanjskim hodnikom) od drvenih dereka, sa stolom za marvu, s kotarkom (mjesto ispod krova gdje se drži kukuruz), svinjcem i bunarom na stari način izgrađenim, veselo nas je primila osamdesetogodišnja teta Ana Stanić. Kaže da je kuća nekada pripadala roditeljima Ivana Kožara, znamenitog dramskog redatelja, sveučilišnog profesora dramske umjetnosti u Bukureštu i glumca, jednog od najpoznatijih Rekaćkih ličnosti hrvatske narodnosti. Teta Ana je došla snajba u kuću i pomalo me zbunjuje kada u jednom trenutku načeg ljupkog razgovora otkriva da je Marica, jer hrvatskim jezikom barata jednostavnim prirodnoćki. „Hrvatski sam naučila od tolike godine od kad sam ovdje, u kući, ali sam umela već od kad sam išla u školu, od mala - razjaćnjava mi teta Ana - ali i na soku smo bili svi deca zajedno, i Rekaćki i Nemci i Marica i svi smo naučili jedan od drugoga sva tri jezika.

Pozdravili smo se od tete Ane i krenuli smo vijugavom Rekaćkom stranom sve do ulice... Ivana Kožara (rum. Str. Ioan Cojar). Po slavnom Rekaćkom redatelju imenovane su, ovdje u Rekaćku, ne samo jedna ulica u hrvatskom kvartu već i mjesni Dom kulture. Ovdje smo susreli (ja i profesorica Pelić) još jednu Hrvaticu: Mariju Mihec (rođena Jankulov). „Ja sam Hrvatkinja iz dedevine - obraćam mi se na Rekaćkom govoru gospođa Mihec - i moji roditelji i stari i prastari bili su Hrvati i ovdje su živjeli. Sada na ovoj ulici žive četiri obitelji, a nekada, i na levo i na desno bilo je puno Hrvata. Ja i Marica (Pelić) baćki smo napravile jednu raćkićki ovi dani i smo ustanovile da smo 55, sa onima koji su oćki u inostranstvo. To su isti Rekaćki. A onda imamo oni koji su kako je moja baka, polak Hrvatkinja, polak Rumunjka, to su vijećki tako.

Nekoliko kasnije, ponovno smo se sastali s gospođom Marom Mihec u Rekaćkom Domu kulture Ivan Kožar, ovoga puta da nam otkrije dio tradicije ovdješnjih Rekaćki. Gospođa Mara je donijela sa sobom veliku i

ukusnu i oku ku gibanicu i doma e crno vino iz svojeg vinograda te ih je posložila na starom crvenom tkanom trpezniku, tako er i kom. "Gibanica se obi no je na svi sveci i se pravi orom, makom i s im svaki voli, s im mož da napravi. Se pravi i za svadbe ili krštenja, ali mož to biti sasvim normalan dan, kad svaki želi da je. Samo su na i žene okice znale ovo da napravidu. A vino je od na i ega vinograda. Na i Hrvati su se bavili najvi e vinogradom. I moj deda i moj tata su se bavili vinogradom i sad je vinograd ostao nama i mi beremo grož e i pravimo vina. Pored vinograda i su jo i radili i u polju, sejali su kukuruza, žita i su ranili marve: krave, konji, prasci...“

Pored gibanica i prirodnog reka i kog vina, gospo a Mara nam je htjela prikazati i i ku rasko i nu tradicionalnu no i nju. Alesia i Marius, njezini unuci, ovom su prilikom obukli odje u koja se uva u ormaru i obla i se posebnim prilikama te koja se prenosi s generacije na genaraciju.

"Devojke su imale roklje, mloge roklje i zapo ela je na ljupkom i kom govoru svoje izla-ganje gospo a Mara, isti u i da je ko i ulja koju je sada obukla njezina unuka neko ju je ona sama nosila, a prije toga pripadala je svojoj majci. Prije su nosile po pet i roklja ispod, ali sada ne tako mlogo zato i to su te i ke i ne se može. Priko ko i ulje vezene su imale prusluk, svilenu roklju, kicelju belu i maramu na tri roglja sa lepom bro i om. Na glavi su imale pletenice i cvetovi. A mu i ki su imali bele ga e i i žme, ko i ulju, prusluk sa dugmetima i emer.“

Nisam ostao s dojmom, na kraju svog posjeta reka i kim i okcima, da je njihov broj malen (iako me statistike u tom pogledu proturije e!), jer su tragovi ovda i nje vrijedne zajednice posvuda vidljivi, a oni koji su ostali trude se svim snagama da te tragove nitko ne izbri e. "I dok je srca, bit e i Kroacije!“ rekao je u jednoj od svojih pjesama veliki hrvatski pjesnik Antun Gustav Mato i .

Daniel Lucacela